

Θέματα Αρχαίων Ελληνικών Θεωρητικής Κατεύθυνσης Γ' Λυκείου 2000

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

1. Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος Πολιτεία (360 A.D.)

Και τοῦτο ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου εἰ ταύτην ἔχοι τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω συμβαίνειν, στρέφοντι μὲν εἴσω τὴν σφενδόνην ἀδήλω γίγνεσθαι, ἔξω δὲ δήλω αἰσθόμενον δὲ εὐθύς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέσθαι τῶν παρά τὸν βασιλέα, ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχεύσαντα, μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ ἀποκτείνει καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτω κατασχεῖν.

Εἰ οὖν δύο τοιούτω δακτυλίῳ γενοίσθην, καὶ τὸν μὲν ὁ δίκαιος περιθεῖτο, τὸν δὲ ὁ ἀδίκος, οὐδεὶς ἂν γένοιτο, ὡς δόξειεν, οὕτως ἀδαμάντινος, ὅς ἂν μείνειεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τολμήσειεν ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων καὶ μὴ ἄπτεσθαι, ἔξόν αὐτῷ καὶ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀδεῶς ὅ,τι βούλοιο λαμβάνειν, καὶ εἰσιόντι εἰς τὰς οἰκίας συγγίγνεσθαι ὅτω βούλοιο, καὶ ἀποκτείνονται καὶ ἐκ δεσμῶν λύειν οὐστυνας βούλοιο, καὶ τᾶλλα πράττειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἰσόθεον ὄντα. Οὕτω δὲ ὄρων οὐδὲν ἂν διάφορον τοῦ ἐτέρου ποιοῖ ἀλλ' ἐπὶ ταῦτ' ἂν ἴοιεν ἀμφότεροι. Καίτοι μέγα τοῦτο τεκμήριον ἂν φαίη τις ὅτι οὐδεὶς ἐκῶν δίκαιος ἀλλ' ἀναγκαζόμενος, ὡς οὐκ ἀγαθοῦ ἰδίᾳ ὄντος, ἐπεὶ ὅπου γ' ἂν οἴηται ἕκαστος οἶός τε ἔσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδικεῖν. Λυσιτελεῖν γὰρ δὴ οἶεται πᾶς ἀνὴρ πολὺ μᾶλλον ἰδίᾳ τὴν ἀδικίαν τῆς δικαιοσύνης, ἀληθῆ οἰόμενος ὡς φήσει ὁ περὶ τοῦ τοιούτου λόγου λέγων ἐπεὶ εἴ τις τοιαύτης ἐξουσίας ἐπιλαβόμενος μηδὲν ποτε ἐθέλοι ἀδικῆσαι μηδὲ ἄψαιτο τῶν ἀλλοτρίων, ἀθλιώτατος μὲν ἂν δόξειεν εἶναι τοῖς αἰσθανομένοις καὶ ἀνοητότατος, ἐπαινοῖεν δ' ἂν αὐτόν ἀλλήλων ἐναντίον ἔξαπατῶντες ἀλλήλους διὰ τὸν τοῦ ἀδικεῖσθαι φόβον.

Παρατηρήσεις

- A** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το απόσπασμα: « Εἰ οὖν δύο τοιούτω δακτυλίῳ γενοίσθην,... ἔσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδικεῖν ».

(Μονάδες 10)

B. Να γράψετε στο τετράδιο σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B 1. *ἰσόθεον*: Να εξηγήσετε πώς χρησιμοποιείται η λέξη αυτή στο κείμενο και ποια αντίληψη του αρχαίου κόσμου για το θείο εκφράζει.
(Μονάδες 15)

B 2. Με βάση τον μύθο του Γύγη ο Γλαύκων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οὐδείς ἐκῶν δίκαιος ἀλλ' ἀναγκαζόμενος». Σε ποιο σωκρατικό δόγμα αντιτίθεται η άποψη αυτή και με ποια επιχειρήματα υποστηρίζεται στη συνέχεια του κειμένου (*ὡς οὐκ ἀγαθοῦ ἰδίᾳ ὄντος, ... διὰ τὸν τοῦ ἀδικεῖσθαι φόβον*);
(Μονάδες 15)

B 3. Ποιες είναι οι τέσσερις θεμελιώδεις αρετές , κατά τον Πλάτωνα, και πώς ενσαρκώνονται στην ιδεώδη πολιτεία του;
(Μονάδες 10)

B 4. Να γράψετε ένα συνώνυμο της αρχαίας ελληνικής για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις :
βούλομαι, φημί, οἶμαι, φόβος, δρῶ.
(Μονάδες 10)

2. Αδίδακτο κείμενο

Ἰσοκράτους Νικοκλής 27 – 28

Ὡς δὲ προσηκόντως τὴν ἀρχὴν ἡμεῖς ἔχομεν, πολὺ τούτου συντομώτερος καὶ μᾶλλον ὁμολογούμενος ὁ λόγος ἐστίν. Τίς γάρ οὐκ οἶδεν, ὅτι Τεῦκρος μὲν ὁ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγός, παραλαβὼν τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν προγόνους, πλεύσας δεῦρο καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔκτισεν καὶ τὴν χώραν κατένειμεν , ὁ δὲ πατήρ Εὐαγόρας ἀπολεσάντων ἐτέρων τὴν ἀρχὴν πάλιν ἀνέλαβεν, ὑποστάς τοὺς μεγίστους κινδύνους, καὶ τοσοῦτον μετέστησεν ὥστε μηκέτι Φοίνικας Σαλαμινίων τυραννεῖν, ἀλλ' ὧνπερ ἦν τὴν ἀρχὴν, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βασιλείαν;

Γ 1. Να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το κείμενο.

(Μονάδες 20)

- Γ 2 α) Να γράψετε το θηλυκό γένος των παρακάτω μετοχών στον αριθμό και την πτώση που βρίσκονται:
ὁμολογούμενος, πλεύσας, ἀπολεσάντων, ὑποστάς.
(Μονάδες 04)

- β) Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στον αντίστοιχο τύπο της οριστικής ενεστώτα και μέλλοντα:
κατένειμεν, ἀνέλαβεν, μετέστησεν.
(Μονάδες 06)

- Γ 3. Να χαρακτηριστούν συντακτικώς οι υπογραμμισμένες λέξεις στο απόσπασμα που ακολουθεί:

« ... ὁ δὲ πατήρ Εὐαγόρας ἀπολεσάντων ἐτέρων τὴν ἀρχὴν πάλιν ἀνέλαβεν , ὑποστάς τοὺς μεγίστους κινδύνους , καὶ τοσοῦτον μετέστησεν ὥστε μηκέτι Φοίνικας Σαλαμινίων τυραννεῖν , ἀλλ' ὥνπερ ἦν τὴν ἀρχήν, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βασιλείαν;».

(Μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Μετάφραση

Αν λοιπόν υπήρχαν δύο δακτυλίδια και το ένα το φορούσε ο δίκαιος και το άλλο ο άδικος, κανείς δεν θα ήταν, όπως πιστεύουν, τόσο ακέραιος (χαλύβδινος), ώστε να μπορεί να παραμείνει (πιστός) στη δικαιοσύνη και να έχει την τόλμη να μένει μακριά από τα ξένα πράγματα και να μην τα αγγίζει, ενώ θα του ήταν δυνατό και να παίρνει άφοβα από την αγορά ό,τι ήθελε, και μπαίνοντας στα σπίτια να δημιουργεί ερωτικές σχέσεις με όποιον θα ήθελε, και να σκοτώνει και να βγάζει από τη φυλακή όποιους ήθελε και τα άλλα να τα πράττει ανάμεσα στους ανθρώπους, σαν να είναι ισοδύναμος με το θεό. Έτσι βέβαια ενεργώντας (ενν. ο δίκαιος), δεν θα έκανε τίποτε διαφορετικό από τον άλλο (ενν. τον άδικο), αλλά και οι δύο θα βάδιζαν τον ίδιο δρόμο. Και βέβαια θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι αυτό (είναι) μεγάλη (ολοφάνερη) απόδειξη, για το ότι κανείς δεν είναι δίκαιος με τη θέλησή του αλλά επειδή αναγκάζεται, επειδή (ενν. το να είναι κανείς δίκαιος) στην ιδιωτική ζωή (ή από την άποψη του ατομικού συμφέροντος) δεν είναι αγαθό, αφού, όπου ο καθένας νομίζει πως είναι σε θέση να αδικεί, αδικεί.

Παρατηρήσεις

- B 1.** Η χρήση της λέξης *ισόθεον* είναι ειρωνική, όπως φαίνεται από το είδος των δραστηριοτήτων που περιγράφονται. Ο Γλαύκων εξισώνει με τους θεούς τον άνθρωπο που, έχοντας στην κατοχή του το μαγικό δακτυλίδι του Γύγη, θα μπορούσε να ικανοποιεί όλες τις επιθυμίες του. Με τη φράση αυτή αίρει οποιοδήποτε περιορισμό στη δράση του ανθρώπου.

Σύμφωνα με τις λαϊκές αντιλήψεις του αρχαίου κόσμου οι θεοί μπορούσαν να πράττουν τα πάντα. Έτσι για παράδειγμα, ο Δίας έσμιξε ως χρυσή βροχή ερωτικά με τη Δανάη, ο Διόνυσος απελευθέρωσε τις Βάκχες που είχε φυλακίσει ο Πενθέας κ.τ.λ. Με ανάλογο τρόπο, ο άνθρωπος που έχει γίνει κάτοχος μιας τόσο μεγάλης δύναμης, ενεργεί χωρίς το φόβο της τιμωρίας. Τα "κατορθώματα" του, όμως, είναι πράξεις άδικες και ανήθικες, που γίνονται σε βάρος των συνανθρώπων του και από ιδιοτέλεια.

Ο Πλάτων χρησιμοποιώντας ειρωνικά τη λέξη *ισόθεον* για τον κάτοχο του δακτυλιδιού στηλιτεύει μια κατηγορία ανθρώπων που μπορούσε να πράττει ό,τι επιθυμούσε, τους τυράννους. Η απόλυτη και ανεξέλεγκτη εξουσία που κατείχαν, τους διέφθειρε, με αποτέλεσμα να διαπράττουν κάθε είδους ανοσιούργημα και να πιστεύουν ότι βρίσκονται πάνω από τους θεσμούς και τους νόμους και ότι θα παραμείνουν ατιμώρητοι ως το τέλος για τις ανόσιες και ιδιοτελείς πράξεις τους.

- B 2.** Με βάση το μύθο καταλήγει στην επιγραμματική διατύπωση «οὐδείς ἐκὼν δίκαιος», που συνοψίζει τη θεωρία του σοφιστή Θρασύμαχου (το συμφέρον του ισχυρού καθορίζει το τι είναι δίκαιο) και παρουσιάζει, στην πραγματικότητα, τις απόψεις των αριστοκρατικών κύκλων της Αθήνας. Από αυτό το συμπέρασμα φαίνεται ότι δεν αναγνωρίζει σε κανέναν άνθρωπο τη δυνατότητα να είναι πράγματι δίκαιος και να επιλέγει τη δικαιοσύνη ως τρόπο ζωής. Ισχυρίζεται ότι ο άνθρωπος εφαρμόζει τους κανόνες του δικαίου όχι από προτίμηση αλλά επειδή δεν έχει άλλη επιλογή και έχει φυσική ροπή προς την αδικία. Μεταφέρει τις αριστοκρατικές αντιλήψεις της εποχής του για τη θεμελίωση της κοινωνίας των ανθρώπων σ' ένα κοινωνικό συμβόλαιο, δηλ. στην υποκριτική σύμβαση «μὴτε ἀδικεῖν μὴτε ἀδικεῖσθαι», που αναγκάζει τον άνθρωπο να συμμορφώνεται με τη "συμβατική ηθική", όταν η συμπεριφορά του εκτίθεται στη θέα των συνανθρώπων του. Σύμφωνα με τη θεωρία του Γλ., όταν ο άνθρωπος είναι βέβαιος ότι μπορεί να αδικεί χωρίς να υφίσταται τις συνέπειες, τότε μεταπίπτει στην ηθική της "φύσης", παραδίδεται δηλ. στη φυσική ροπή του, την πλεονεξία.

Η άποψη του Γλ. έρχεται σε αντίθεση με την αισιόδοξη σωκρατική άποψη, που δέχεται και ο Πλάτωνας "οὐδείς ἐκὼν κακός", δηλ. ότι κανείς δεν διαπράττει το κακό με τη θέλησή του. Η θέση αυτή του Σωκράτη για την ηθική συμπεριφορά του ανθρώπου είναι προέκταση της θεωρίας του για τη γνώση. Η αρετή είναι γνώση. Είμαστε σε θέση να επιτελέσουμε το καλό εφόσον ξέρουμε τι είναι καλό. Ο Σωκράτης λοιπόν πιστεύει ότι η γνώση του καλού ανοίγει το δρόμο για τη σωστή πράξη, άρα και την ευδαιμονία. Αν η αρετή μπορεί να διδαχτεί, είναι μια μορφή γνώσης. Αρκεί βέβαια να γνωρίζει κανείς την αρετή, το αγαθό για να το πράξει. Και επειδή ο άνθρωπος από τη μια επιθυμεί ό,τι τον ευχαριστεί και τον οδηγεί στην ευδαιμονία, το αγαθό από την άλλη οδηγεί στην ευδαιμονία, άρα όλοι οι άνθρωποι πράττουν το αγαθό, εφόσον το γνωρίζουν. Κανείς δεν είναι τόσο επιπόλαιος, ώστε να πράττει εκούσια το κακό όταν βέβαια γνωρίζει ότι είναι κακό, και να προτιμά τη νόσο από την υγεία της ψυχής. Επομένως οι κακοί είναι αμαθείς και παρασύρονται στο κακό εξαιτίας της άγνοιας τους και όχι της διάθεσής τους να το πράξουν. Σε αυτό το συλλογισμό φαίνεται η νοησιαρχική βάση της αρετής κατά το Σωκράτη.

Ο Γλ. αντίθετα, θεωρεί ότι η αρετή είναι προϊόν εξαναγκασμού και φόβου, βιασμός της ανθρώπινης φύσης. Κατά την άποψη του Σωκράτη η αρετή και το δίκαιο είναι προϊόν της ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου και επομένως με την κατάλληλη αγωγή και τη σωστή παιδεία οι άνθρωποι μπορούν να κατακτήσουν την αρετή και να δημιουργήσουν κοινωνίες δικαίου.

Ο Γλ. για να τεκμηριώσει τη θέση του ισχυρίζεται ότι:

- α) η δικαιοσύνη είναι ασυμβίβαστη με το προσωπικό συμφέρον ,επειδή
- β) ο καθένας όπου μπορεί να αδικήσει και να αποφύγει την τιμωρία, αδικεί, επειδή
- γ) κάθε άνθρωπος πιστεύει ότι η αδικία τον ωφελεί ατομικά πολύ περισσότερο από τη δικαιοσύνη, επειδή
- δ) αν κάποιος αποκτούσε τη δύναμη να αδικεί ατιμώρητα και δεν την χρησιμοποιούσε, θα φαινόταν ανόητος και αθλιότατος στους "έξυπνους". Και ο έπαινος μάλιστα του δίκαιου ανθρώπου μπροστά στους άλλους είναι υποκριτικός και γίνεται από φόβο μήπως αδικήσει και αυτούς.

Ολόκληρος ο υποστηρικτικός συλλογισμός του Γλ. δομείται σε αιτιολογικές κρίσεις που καταλήγουν στη γνώμη των πολλών, την κοινή αντίληψη, η οποία σύμφωνα με το Σωκράτη και τον Πλάτωνα, δεν είναι επαρκής αποδεικτικός όρος.

B 3. Η απάντηση βρίσκεται στην εισαγωγή του σχολικού βιβλίου σελ. 100, ενότητα 13 , "Η δικαιοσύνη". « Η ιδεώδης πολιτεία ... και δεν πολυπραγμονεί»

B 4. Βούλομαι: ἐθέλω (ἐπιθυμῶ, γλίχομαι, μαστεύω, ἐφίεμαι)
Φημί: λέγω (φράζω, ἀγορεύω, φάσκω)
Οἶομαι: νομίζω (δοκῶ, ἡγοῦμαι , ὑπολαμβάνω)
Φόβος: δέος
Δρώ: πράττω (ποιῶ, ἐργάζομαι)

2 Μετάφραση Αγνώστου Κειμένου

Ότι όμως ταιριαστά (νόμιμα) κατέχουμε την εξουσία, ο λόγος γι' αυτό (το θέμα) είναι πολύ πιο σύντομος και περισσότερο δεδομένος (αποδεκτός). Γιατί ποιος δε γνωρίζει ότι ο Τεύκρος από τη μια, ο αρχηγός του γένους μας, αφού πήρε μαζί του τους προγόνους των άλλων πολιτών, αφού έπλευσε εδώ και έκτισε την πόλη γι' αυτούς και τη χώρα μοίρασε, ο πατέρας Ευαγόρας από την άλλη, αφού άλλοι έχασαν την εξουσία, την ανέκτησε (την πήρε πίσω) πάλι, αφού υπέστη τους πιο μεγάλους κινδύνους, και τόσο πολύ μετέβαλε την κατάσταση, ώστε να μην εξουσιάζουν πλέον τυραννικά οι Φοίνικες τους Σαλαμινίους, αλλά όποιων ακριβώς ήταν (η βασιλεία) αρχικά, αυτοί και τώρα να κατέχουν τη βασιλεία;

Γ 2 α) ὁμολογούμενος: ὁμολογουμένη
πλεύσας: πλεύσασα
ἀπολεσάντων: ἀπολεσασῶν
ὑποστάς: ὑποστᾶσα

β)	<u>Ρήματα</u>	<u>Ενεστώτας</u>	<u>Μέλλοντας</u>
	Κατένειμεν	κατανέμει	κατανεμεί
	Ἄνελαβεν	ἀναλαμβάνει	ἀναλήψεται
	Μετέστησεν	μεθίστησι(ν)	μεταστήσει

Γ 3 Ἀπολεσάντων: επιρρηματική χρονική μετοχή, δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα που προσδιορίζει, γενική απόλυτη, με υποκείμενο της το "ἑτέρων" (Σημ. Η μετοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί και εναντιωματική).

Τοσοῦτον: αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού στο ρήμα "μετέστησεν".

Σαλαμινίων: αντικείμενο του απαρεμφάτου "τυραννεῖν" που λαμβάνεται ως ρήμα της συμπερασματικής απαρεμφατικής πρότασης.

Ἰωνπερ: γενική κατηγορηματική κτητική μέσω του συνδετικού ρήματος ἦν στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος η "βασιλεία".

Τήν ἀρχήν: αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἦν